

УДК 338.49; 338.583; 711.3

Риковська О.В.
кандидат економічних наук,
старший науковий співробітник відділу економіки
і політики аграрних перетворень
Інституту економіки та прогнозування
Національної академії наук України

РЕГУЛЯТОРНІ МЕХАНІЗМИ ФУНКЦІОНУВАННЯ СИСТЕМИ ЖИТТЄЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В СІЛЬСЬКІЙ МІСЦЕВОСТІ

REGULATORY MECHANISMS OF RURAL INFRASTRUCTURE'S DEVELOPMENT

АНОТАЦІЯ

У статті розглянуто нормативно-правовий, фінансово-економічний та організаційно-управлінський регуляторні механізми функціонування систем життєзабезпечення. Виявлено, що недосконалість фінансово-економічного механізму, обмеженість фінансування лише бюджетними коштами унеможливує модернізацію інфраструктурних об'єктів в сільській місцевості. Охарактеризовано переваги застосування державно-приватного партнерства для розбудови існуючої системи і збільшення можливості надання максимально повного переліку якісних суспільних послуг сільському населенню. Окреслено необхідність створення єдиного координаційного центру регулювання системи життєзабезпечення в сільській місцевості.

Ключові слова: регуляторний механізм, система життєзабезпечення, суспільні послуги.

АННОТАЦИЯ

В статье рассмотрены нормативно-правовой, финансово-экономический и организационно-управленческий регуляторные механизмы функционирования систем жизнеобеспечения. Выявлено, что современный финансово-экономический механизм, в основу которого положено финансирование лишь за счет бюджетных средств, ограничивает возможности модернизации инфраструктурных объектов в сельской местности. Охарактеризованы преимущества использования инструментов государственно-частного партнерства для развития существующей системы и для увеличения возможностей предоставления максимально полного перечня качественных услуг сельскому населению. В статье определена необходимость создания единого координационного центра регулирования системы жизнеобеспечения в сельской местности.

Ключевые слова: регуляторный механизм, система жизнеобеспечения, государственные услуги.

ANNOTATION

This article is about the basic principles of the legislative instruments, financial, economic, organizational and management regulatory mechanism of rural infrastructure. Author defined that the modern financial and economic mechanism, which is based on a funding from the budget, limits the modernization of infrastructure in rural areas. The benefits of using tools of public-private partnerships for the development of the system and for increasing the capacity to provide the high-quality services to the rural population were described. The paper identifies the need to create a single coordination center which should regulate the relations in the system of infrastructure in rural areas.

Keywords: regulatory mechanism, infrastructure, public services.

Постановка проблеми. Сучасні проблеми, пов'язані з функціонуванням систем життєзабезпечення в сільській місцевості, вже тривалий час є об'єктом пильної уваги багатьох інституцій державної і місцевої влади, бізнес-структур,

територіальних громад тощо, однак вагомих позитивних зрушень в цій сфері не відбувається. Більш того, спостерігається погіршення як технічного, так і фінансового стану цього багатогалузевого комплексу. Відсутність ефективних економічних відносин, низька якість надаваних послуг, високий ступінь зносу основних фондів, важка фінансова ситуація в організаціях і на підприємствах, недостатньо унормовані правила бізнесу роблять дану сферу непривабливою для інвесторів. Разом з цим незадовільна якість життя сільського населення, занепад соціальної та інженерно-транспортної інфраструктури негативно впливають на розвиток сільської економіки і дестабілізують соціально-економічну ситуацію на сільських територіях. Такий комплексний характер проблем вимагає запровадження дієвих регуляторних механізмів та розробки цілеспрямованих заходів на державному та місцевому рівнях.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Більшість вітчизняних вчених досліджують окремі проблеми розвитку систем життєзабезпечення на рівні держави і регіонів. Серед них В. Новіков, Л. Чернюк, В. Троян, О. Цимбал П. Швець та ін. Особливості розвитку і удосконалення інфраструктурних об'єктів в сільській місцевості розглядають М. Кропивко, І. Прокопа, К. Васьківська, В. Терещенко, М. Хвеськ, О. Шпикуляк, В. Юрчишин та ін.

Всі науковці однак в тому, що існує пряма залежність між рівнем розвитку інфраструктури і рівнем економічного розвитку взагалі. Таким чином, подальше вивчення регуляторних механізмів функціонування систем життєзабезпечення залишається актуальним, і особливого значення набуває розробка пропозицій щодо їх удосконалення відповідно до сучасних викликів.

Мета статті. Аналіз регуляторних механізмів розвитку систем життєзабезпечення в сільській місцевості та обґрунтування пропозицій щодо їх удосконалення.

Виклад основного матеріалу. Сучасна система життєзабезпечення в сільській місцевості – це сукупність галузей, видів їх діяльності, а також взаємовідносини, які виникають між

органами влади, суб'єктами господарювання та споживачами в процесі надання і отримання суспільних послуг. Структурними її елементами є: об'єкти інженерно-транспортної (дороги місцевого значення, енергетичні і комунальні (водогони, каналізації) мережі, очисні споруди, телекомунікації тощо) та соціальної (заклади освіти, охорони здоров'я, соціального забезпечення, спортивні та фізкультурно-оздоровчі установи) інфраструктури. Зазвичай дослідження спрямовані на аналіз кількісних показників за всіма групами інфраструктурних об'єктів, визначення динаміки фінансового забезпечення, обґрунтування тенденцій розвитку тощо. Їх результатом стає висновок про вкрай незадовільний стан розвитку системи життєзабезпечення сільського населення і значне відставання кількості і якості надаваних послуг від показників в містах.

Об'єкти інфраструктури в Україні, як і в багатьох країнах, завжди перебували у власності держави та комунальній власності територіальних громад. Вони не підлягли приватизації, їх діяльність була чітко регламентована і обмежена низкою умов і заборон. Тривалий час фінансування здійснювалось тільки за рахунок державного бюджету, в межах покриття лише поточних витрат, що призвело до тотального занепаду цієї розгалуженої системи.

В даній статті здійснена спроба знайти критичні точки, які заважають ефективно розвиватися системі життєзабезпечення, механізми, які стали обмежувальними чинниками можливості надання максимально повного переліку якісних суспільних послуг сільському населенню, і запропонувати прийнятні в сучасних умовах напрямки удосконалення системи.

Економічною наукою напрацьовано значний інструментарій визначення регуляторних механізмів функціонування економічних систем та їх структурних компонентів. Основними елементами регуляторного механізму функціонування систем життєзабезпечення можна визначити наступні:

- нормативно-правовий;
- фінансово-економічний;
- організаційно-управлінський.

Правове регулювання взаємовідносин, яке визначає основні принципи функціонування і розвитку будь-якої системи, в тому числі і системи життєзабезпечення, є базисом радикальних перетворень. Незважаючи на більш ніж 20-річний період реформування економіки України, норми законодавства багатьох сфер все ще успадковані від командно-адміністративної системи.

Розвиток сільських систем життєзабезпечення регламентується низкою нормативно-правових актів. Базовим документом дотепер залишається Закон України «Про пріоритетність соціального розвитку села та агропромислового комплексу в народному господарстві», прийнятий ще у 1990 р. (остання редакція

01.01.2015 р.). Відповідно до основних засад Закону, визначено організаційно-економічні та правові заходи, що забезпечують пріоритетність соціального розвитку села та агропромислового комплексу, норми державних централізованих капіталовкладень, що спрямовуються на зміцнення матеріально-технічної бази соціальної сфери та агропромислового комплексу, пільги для індивідуального житлового будівництва тощо [1]. Закон має декларативний характер і передбачає прийняття відповідних програм з визначенням конкретних механізмів та порядком реалізації зазначених в законопроекті положень.

Основною програмою, яка конкретизує завдання і заходи щодо створення організаційно-правових та соціально-економічних умов для комплексного розвитку сільських територій, визначає обсяги їх фінансування та очікувані результати є Державна цільова програма розвитку українського села на період до 2015 р. (Постанова Кабінету Міністрів України від 19 вересня 2007 р. № 1158) [2]. Окремими її положеннями визначені обсяги надання державної підтримки на заходи сільського розвитку за такими напрямками: будівництво доріг місцевого значення, придбання шкільних автобусів, будівництво, оснащення обладнанням, автотранспортом і засобами зв'язку лікарських амбулаторій і фельдшерсько-акушерських пунктів тощо. Основним джерелом фінансування всіх заходів розвитку соціальної сфери та сільських територій визначено кошти державного бюджету. Через фінансову кризу 2008–2009 рр., поступове погіршення економічної ситуації в країні, зростання дефіциту бюджету та боргового навантаження фінансування зазначених заходів здійснювалось за залишковим принципом. У рік завершення терміну дії Програми можна констатувати її неефективність в частині виконання завдань розвитку соціальної сфери та сільських територій.

Недостатність фінансових ресурсів для функціонування і розвитку систем життєзабезпечення – це не лише українська проблема. В багатьох країнах виникає потреба пошуку додаткових приватних інвестицій, підприємницьких та управлінських ініціатив для розвитку та управління тими чи іншими об'єктами державної власності в умовах неприйнятності їх приватизації. Кардинальні інституційні зміни відбуваються саме в тих сферах, які раніше знаходилися у державній власності і державному управлінні. Зарубіжний досвід свідчить, що підвищити рівень задоволення потреб населення в інженерно-транспортних, соціальних, культурних та інших послугах, розвивати мережу інфраструктурних об'єктів та утримувати їх можна за допомогою такого механізму як державно-приватне партнерство [3].

Прийняття Закону України «Про державно-приватне партнерство» (№ 2404-VI від 01.07.2010 р.), в якому визначено організаційно-правові засади і принципи взаємодії

держави з приватним сектором, сприятиме унормуванню відносин і залученню бізнесових коштів для удосконалення інфраструктурних об'єктів на селі. За законом до сфер застосування державно-приватного партнерства відносяться, крім інших: розподіл і постачання природного газу; будівництво та/або експлуатація доріг, мостів, збір, очищення та розподілення води; охорона здоров'я; забезпечення функціонування зрошувальних і осушувальних систем; оброблення відходів; туризм, відпочинок, рекреація, культура та спорт тощо. При цьому державно-приватне партнерство все ще не набуло достатнього розвитку в Україні, і прикладів успішних інвестиційних проектів на принципах ДПП досі немає.

Розпорядженням КМУ від 8 жовтня 2013 р. № 806-р схвалено Стратегію розвитку аграрного сектору економіки на період до 2020 р., яка повинна бути реалізована шляхом розроблення, ухвалення та виконання відповідної Державної програми. Проте, як випливає із Стратегії, основні цілі та заходи програми спрямовані на збільшення обсягів виробництва, експорту сільськогосподарської продукції, розвиток виробничих галузей тощо, натомість системи життєзабезпечення на селі цим документом не розглядаються, а розвиток сільських територій згадується лише побічно, в контексті можливого позитивного ефекту від розвитку агропромислового сектора.

Для залучення додаткових фінансових ресурсів в ст. 40 Закону України «Про регулювання містобудівної діяльності» передбачено, що замовник, який має намір забудови земельної ділянки у відповідному населеному пункті, зобов'язаний взяти участь у створенні і розвитку інженерно-транспортної та соціальної інфраструктури населеного пункту [4]. В цьому ж Законі було визначено граничні розміри пайової участі і механізм їх витрачання на потреби інфраструктурних об'єктів. На даний час ще важко робити оцінки ефективності запроваджених норм, виконання обсягів перерахування замовниками коштів. Але вже зараз потрібно констатувати, що для сільської місцевості запроваджені ініціативи навряд чи істотно змінять ситуацію через доволі низьку активність нового будівництва у більшості населених пунктів.

На децентралізацію влади, передачу більшості повноважень і ресурсів на рівень територіальних громад спрямована Концепція реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні, схвалена розпорядженням КМУ від 1 квітня 2014 р. № 333-р. Передбачено, що до основних повноважень органів місцевого самоврядування базового рівня серед інших належать: розвиток місцевої інфраструктури (доріг, мереж водо-, тепло-, газо-, електропостачання і водовідведення, інформаційних мереж, об'єктів соціального та культурного призначень); житлово-комунальні: централізоване тепло-, водо-

постачання і водовідведення, вивезення і утилізація відходів, утримання житла комунальної власності; утримання доріг комунальної власності в поселеннях; первинна охорона здоров'я; середня дошкільна та позашкільна освіта; утримання та організація роботи будинків культури, клубів, бібліотек, стадіонів, спортивних майданчиків. Виконання всіх цих функцій передбачає необхідність зміцнення ресурсної бази територіальних громад. Проте заплановані для цього заходи є недостатніми. Обсяги надходжень від переданих на місцевий рівень податків, зборів та платежів не забезпечать створення фінансової бази для покращення стану системи життєзабезпечення в сільській місцевості.

Перелік вищенаведених нормативно-правових актів дозволяє зробити висновок про сформовану нормативно-правову базу для регулювання функціонування системи життєзабезпечення в сільській місцевості. Її недосконалість полягає у тому, що законодавчі акти носять здебільшого декларативний характер, не підкріплені дієвими механізмами реалізації, і зазвичай очікувані результати не конкретизовані і не забезпечені необхідними ресурсами. Як позитив, можна відмітити, що існуючі документи, які регулюють відносини у цій сфері, удосконалюються на вимогу сучасних викликів і з урахуванням досвіду зарубіжних країн. Подальшу роботу унормування діяльності системи життєзабезпечення необхідно скерувати у напрямку дерегуляції економічних процесів, запровадження новітніх ініціатив, зокрема, демонополізації надання послуг, розширення мотиваційних чинників для розвитку державно-приватного партнерства та створення умов для зростання інвестиційної привабливості сільської місцевості. Окрему увагу слід приділити удосконаленню принципів і напрямів законодавчого і фінансового забезпечення передачі функцій з обслуговування об'єктів інфраструктури на місцевий рівень на засадах децентралізації влади. Необхідно чітко визначення джерел наповнення місцевих бюджетів з розрахунками обсягів надходження коштів, достатніх для виконання зазначених функцій.

Для забезпечення соціально-економічного розвитку, покращення стану об'єктів інфраструктури і якості суспільних послуг недостатньо лише прийняти законодавчі акти, прописати нормативи й очікувані результати. Будь-які законодавчі ініціативи передбачають визначення фінансово-економічних можливостей, матеріально-технічних та інших ресурсів для їх реалізації.

Як зазначалось, особливістю об'єктів системи життєзабезпечення є те, що вони знаходяться у власності держави чи комунальній власності територіальних громад, не можуть бути приватизовані, і, відповідно, основним джерелом фінансування є державний бюджет.

Протягом останнього десятиріччя державний бюджет України був дефіцитним,

як наслідок, в першу чергу фінансувалися поточні видатки, за залишковим принципом – капітальні. За даними 2013 р., на капітальні видатки планувалось спрямувати лише 7% загального обсягу видатків державного бюджету, фактично виконано – 4,4% [5]. В Державному бюджеті затверджені бюджетні програми, кошти яких спрямовуються на фінансування об'єктів інфраструктури. Насамперед програма «Реформування та розвиток комунального господарства у сільській місцевості» (КПКВ 2801300). За паспортом програми бюджетні кошти мають спрямовуватись на: ремонт, технічне обслуговування та експлуатацію інженерних мереж і споруд, їх технічне переоснащення та оновлення обладнання; виконання робіт з реконструкції, капітального ремонту та відновлення робочого стану об'єктів інженерного облаштування сіл, житлового фонду, об'єктів соціальної інфраструктури в сільських населених пунктах. В останні роки фінансування таких заходів здійснюється в незначних обсягах. Із запланованих у 2012 р. 7 млн. грн. було виділено лише 50 тис. грн. [6], у 2013 р. із 6,7 млн. грн. – 4,7 млн. грн [7]. Щорічне недофінансування руйнує існуючу мережу інфраструктурних об'єктів і відтерміновує очікувані позитивні зміни в системі надання суспільних послуг сільському населенню.

Окремою програмою в розрізі регіонів щорічно виділяються кошти на будівництво, реконструкцію, капітальний ремонт об'єктів соціальної та іншої інфраструктур (КФК 490). У 2013 р. на обласні державні адміністрації спрямовано 335,0 млн. грн. Частина коштів направляється в сільську місцевість. Також виділяється субвенція з державного бюджету місцевим бюджетам на будівництво, реконструкцію, ремонт та утримання вулиць і доріг комунальної власності у населених пунктах (в т. ч. сільських). За даними 2013 р., її обсяг становив 1,8 млрд. грн [8]. Таке фінансування протягом тривалого періоду унеможливує підтримання інфраструктурних об'єктів в належній стані і забезпечення їх діяльності. Сільські громади залишаються без бюджетної підтримки у вирішенні проблем відбудови, оновлення та модернізації систем життєзабезпечення.

Через обмеженість бюджетних коштів урядом запроваджено механізм проведення конкурсів проектів та програм розвитку місцевого самоврядування на базі Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України. Майже всі проекти стосуються оновлення і розвитку інфраструктурних об'єктів. Співфінансування проектів відбувається за рахунок коштів державного бюджету, місцевих бюджетів та організацій-партнерів. У 2013 р. переможцями були визначені 134 проекти. Загальна сума фінансування для їх реалізації становила 29,7 млн. грн., з яких 42,1% – кошти державного

бюджету, 36,3% – місцеві бюджети, 21,5% – кошти організацій-партнерів, включаючи власні кошти громад.

Аналогічні конкурси проводяться на рівні обласних державних адміністрацій. Звісно, їх можливості вкрай обмежені, сума для сільських рад-переможців становить близько 60,0 тис. грн. З одного боку, таких коштів не вистачає навіть на складання технічної документації для реалізації проекту, з іншого – участь в конкурсах вмотивує громади об'єднуватися для вирішення локальних проблем, формує практики позитивних прикладів, навчає формувати і реалізовувати місцеві ініціативи, співпрацювати з організаціями-партнерами. Оскільки таким фінансуванням охоплено лише один відсоток усіх сільських рад, проблему розвитку систем життєзабезпечення в сільській місцевості вони не вирішують.

Будівництво об'єктів соціальної сфери і житлово-комунального господарства, проведення робіт з благоустрою села незначною мірою фінансується за рахунок обмежених коштів місцевих бюджетів. Ті нововведення, які відбуваються в процесі реформування місцевого самоврядування, хоча і спрямовані на наповнення місцевих бюджетів, все ж не забезпечують необхідних обсягів надходжень. Так, з 2015 р. планується збільшення частки II кошику (доходи, що не враховуються при визначенні міжбюджетних трансфертів) в місцевих бюджетах лише до 30 % (у 2012 р. – 18 %). Додатково місцеві бюджети отримують можливість: розпоряджатися частиною коштів, що надходять від сплати податку на прибуток новостворених юридичних осіб (протягом п'яти років від дати інвестування в юридичну особу); регулювати ставки місцевих податків і зборів тощо.

Наповнювати місцеві бюджети розвитку передбачається і за рахунок запровадження інших платежів і зборів (плата за відведення земельних ділянок, надання дозволів на будівництво, прийняття в експлуатацію будівель). Очевидно, що заходи, заплановані як складові реформи місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні, комплексно не вирішать всіх проблем формування і функціонування ефективної системи життєзабезпечення в сільській місцевості.

Як підтверджує світовий досвід, одним із дієвих способів покращення ситуації у сфері життєзабезпечення є застосування механізму державно-приватного партнерства (ДПП). За допомогою цього інструменту економічної і державної політики можна оптимізувати виконання державою своїх обов'язків перед суспільством у частині надання населенню суспільних благ. Витратні, тобто орієнтовані на затрати в соціальній сфері інтереси держави й доходні, орієнтовані на отримання прибутку інтереси бізнесу, поєднуються в рамках досягнення спільних завдань державної політики, пов'язаних зі створенням і модернізацією важливих для країни об'єктів інфраструктури. Вирішуючи завдання пріоритетних національних проектів

у соціальній сфері, державно-приватне партнерство дозволить також використовувати менеджмент та організаційні технології, які є в комерційному секторі [9]. Найпоширенішими формами співпраці влади і приватного сектору, як інструментів ДПП, є укладання контрактів на управління та обслуговування, співфінансування проектів та оформлення спільної власності, реалізація механізмів «будівництво-експлуатація-передача», орендні (лізингові) відносини, неформальна і добровільна співпраця тощо. Розширення їх застосування дозволить поступово відновлювати об'єкти системи життєзабезпечення в сільській місцевості.

Тотальна фінансово-економічна криза, багаторічне недофінансування всіх програм соціально-економічного розвитку, відсутність довгострокових інвестиційних проектів, неможливість залучення кредитних коштів в програми удосконалення системи життєзабезпечення призвели до критичного занепаду цієї багатогалузевої сфери. Враховуючи досвід зарубіжних країн щодо більш широкого розповсюдження державно-приватного партнерства саме в інфраструктурних проектах, можливо змінити ситуацію і почати розбудову системи в тому числі і в сільській місцевості.

Організаційно-управлінський регуляторний механізм формують державні та недержавні інституції і структури на різних рівнях управління, які діють у сфері забезпечення сільського населення суспільними послугами. Ефективний організаційно-управлінський механізм повинен діяти на принципах прозорості, обґрунтованості, економічності, оперативності, відповідальності тощо. Призначенням такого механізму повинно бути створення сприятливих умов для розвитку систем життєзабезпечення.

Як зазначалось, система життєзабезпечення включає в себе розгалужену мережу інженерно-транспортних і соціальних інфраструктурних об'єктів. Включення їх в єдину систему пояснюється спільною спрямованістю діяльності, а саме задоволення суспільних потреб населення. При цьому всі елементи системи досить неоднорідні, мають специфічні ознаки управління, функціонування, регулювання, фінансування, техніко-технологічного супроводу тощо. І, відповідно, управління і координація діяльності здійснюються через різні міністерства та відомства.

Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства здійснює загальну координацію розвитку сільських територій; розробляє та забезпечує виконання програм, здійснює заходи, спрямовані на комплексний розвиток сільських територій; здійснює організаційне, науково-технічне забезпечення виконання завдань з реформування і розвитку житлово-комунального господарства; затверджує порядки, норми і правила у сфері житлово-комунального господарства, благоустрою населених пунктів тощо.

Міністерство аграрної політики і продовольства України бере участь у: формуванні та реалізації соціальної політики у сільській місцевості; проводить моніторинг стану забезпечення об'єктами соціальної інфраструктури сільських територій, розробляє і здійснює заходи, спрямовані на їх комплексний розвиток; розробляє та забезпечує виконання державних цільових, галузевих та інших програм комплексного розвитку сільських територій; затверджує напрями розвитку комунального господарства у сільській місцевості в розрізі регіонів та за об'єктами.

Міністерство інфраструктури України затверджує державні соціальні стандарти в галузі транспорту, забезпечення населення об'єктами транспортної інфраструктури; є головним розпорядником коштів, що виділяються з державного бюджету на територіальні дорожні фонди; через свій підвідомчий орган Державне агентство автомобільних доріг забезпечує організацію будівництва, реконструкції, ремонту та утримання автомобільних доріг, в тому числі місцевого значення; через Агентство України з туризму та курортів координує діяльність туристичної інфраструктури.

Міністерство освіти і науки координує діяльність місцевих органів управління освітою в частині формування оптимальної мережі дошкільних, загальноосвітніх, позашкільних навчальних закладів; бере участь у визначенні мінімальних нормативів матеріально-технічного, фінансового забезпечення навчальних закладів. Значні повноваження із координації та забезпечення діяльності об'єктів системи життєзабезпечення покладені на обласні державні адміністрації та місцеві органи самоврядування нижчих рівнів.

Підпорядкування різним Міністерствам і відомствам ускладнює управління і організацію діяльності, планування системного оновлення і переоснащення об'єктів сільської інфраструктури, спричиняє розпорошеність відповідальності та фінансування й унеможливає загальний моніторинг. Досвід свідчить, що в будь-якому міністерстві в першу чергу вирішуються проблеми великих населених пунктів, фінансуються програми для задоволення потреб міського населення країни, а за залишковим принципом опікуються сільським населенням.

Підпорядкування різним Міністерствам і відомствам ускладнює управління і організацію діяльності, планування системного оновлення і переоснащення об'єктів сільської інфраструктури, спричиняє розпорошеність відповідальності та фінансування й унеможливає загальний моніторинг. Досвід свідчить, що в будь-якому міністерстві в першу чергу вирішуються проблеми великих населених пунктів, фінансуються програми для задоволення потреб міського населення країни, а за залишковим принципом опікуються сільським населенням.

Як зазначалось, діяльність всіх інфраструктурних об'єктів дуже різнопланова, але в єдину систему життєзабезпечення їх об'єднує основна місія – задоволення суспільних потреб населення. І, відповідно, має бути створений єдиний координаційний центр, який би регулював функціонування систем життєзабезпечення саме в сільській місцевості. Формування єдиного центру дозволить реально оцінити масштаби занепаду інфраструктурної сфери в сільській місцевості, ефективно використовувати обмежене фінансування, спростити всі узгодження і оформлення документів, прискорити прийняття рішень, контролювати діяльність системи, а не окремих її компонентів.

На даний час відбувається кардинальна зміна організаційно-управлінського механізму. Від-

повідно до Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні, органам місцевого самоврядування базового рівня, крім іншого, надаються повноваження із забезпечення розвитку місцевої інфраструктури, об'єктів соціального та культурного призначень; надання житлово-комунальних послуг тощо. Невластиві раніше функціональні обов'язки вимагатимуть кадрових, фінансових та інших ресурсів. Створення єдиного координаційного центру для регулювання системи життєзабезпечення сільського населення може стати частиною нової моделі місцевого самоврядування та територіальної організації влади на місцях.

Висновки. Тотальний занепад системи життєзабезпечення в сільській місцевості вимагає пошуку нових дієвих механізмів, за допомогою яких в короткостроковому періоді можна покращити ситуацію із наданням суспільних послуг населенню.

Проведений аналіз правового забезпечення функціонування системи свідчить, що чинні нормативні документи регулюють більшість відносин у цій сфері, вони постійно удосконалюються на вимогу сучасних викликів і з урахуванням досвіду зарубіжних країн. Подальшу роботу унормування діяльності системи життєзабезпечення необхідно скерувати у напрямку дерегуляції економічних процесів, запровадження новітніх ініціатив, зокрема, монополізації надання послуг, розширення мотиваційних чинників для розвитку державно-приватного партнерства та створення умов для зростання інвестиційної привабливості сільської місцевості. Окрему увагу слід приділити удосконаленню принципів і напрямів законодавчого і фінансового забезпечень передачі функцій з обслуговування об'єктів інфраструктури на місцевий рівень на засадах децентралізації влади. Необхідно чітко визначення джерел наповнення місцевих бюджетів з розрахунками обсягів надходження коштів, достатніх для виконання зазначених функцій.

Найбільшим обмежувальним чинником удосконалення системи життєзабезпечення є фінансова неспроможність держави. Фінансово-економічна криза, багаторічне недофінансування всіх програм соціально-економічного розвитку, відсутність довгострокових інвестиційних проєктів, неможливість залучення кредитних коштів в програми удосконалення систем життєзабезпечення призвели до критичного занепаду цієї багатогалузевої сфери. Враховуючи досвід зарубіжних країн щодо більш широкого розповсюдження державно-приватного партнерства, саме в інфраструктурних проєктах можливо змінити ситуацію і почати розбудову системи, в тому числі і в сільській місцевості. Формування державної політики, спрямованої на максимізацію застосування позитивних ефектів точок перетину інтересів суспільства, держави та бізнесу, зумовить синергетичний ефект і сприятиме зростанню інвестицій у систему життєзабезпечення

в сільській місцевості. Це матиме потрібну користь: для держави, бізнесу, населення.

Підпорядкованість різним міністерствам і відомствам ускладнює управління і організацію діяльності, планування системного оновлення і переоснащення об'єктів сільської інфраструктури, спричиняє розпорошеність відповідальності та фінансування й унеможливорює загальний моніторинг. Створення єдиного координаційного центру для регулювання системи життєзабезпечення сільського населення може стати частиною нової моделі місцевого самоврядування та територіальної організації влади на місцях. Це дозволить реально оцінити масштаби занепаду інфраструктурної сфери в сільській місцевості, ефективно використовувати обмежене фінансування, спростити всі узгодження і оформлення документів, прискорити прийняття рішень, контролювати діяльність системи, а не окремих її компонентів.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Закон України від 17.10.1990 р. № 400-XII «Про пріоритетність соціального розвитку села та агропромислового комплексу в народному господарстві» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/400-12>.
2. Державна цільова програма розвитку українського села на період до 2015 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1158-2007-%D0%BF>.
3. Риковська О.В., Яровий В.Д. Розвиток систем життєзабезпечення у сільській місцевості: проблеми та можливості / О.В. Риковська, В.Д. Яровий // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Економічні науки». – 2014. – Вип. 8. – Ч. 3. – С. 48–54.
4. Закон України від 17.02.2011 р. № 3038-VI «Про регулювання містобудівної діяльності» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/3038-17>.
5. Річний звіт з виконання державного бюджету за 2013 р. Розділ II. 3. Видатки за економічною класифікацією видатків бюджету [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.treasury.gov.ua/main/uk/doccatalog/list?currDir=212666&&documentList_stind=21.
6. Річний звіт з виконання державного бюджету за 2012 р. Розділ II. 1. Видатки за програмною класифікацією видатків та кредитування державного бюджету [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.treasury.gov.ua/main/uk/doccatalog/list?currDir=185635>.
7. Річний звіт з виконання державного бюджету за 2013 р. Розділ II. 1. Видатки за програмною класифікацією видатків та кредитування державного бюджету [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.treasury.gov.ua/main/uk/doccatalog/list?currDir=212666&&documentList_stind=21.
8. Інформація про виконання обсягів субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на будівництво, реконструкцію, ремонт та утримання вулиць і доріг комунальної власності у населених пунктах та нормативи її щодаєчних відрахувань [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.treasury.gov.ua/main/uk/doccatalog/list?currDir=212666>.
9. Єфименко Т.І., Черевиков С.Л., Павлюк К.В. та ін. Державно-приватне партнерство в системі регулювання економіки: [монографія] / [Т.І. Єфименко, С.Л. Черевиков, К.В. Павлюк та ін.]; за заг. ред. чл.-кор. НАН України Т.І.Єфименко ; НАН України, Ін-т екон. та прогнозув. – К., 2012. – 372 с.